LIMBAJUL REGIONAL ROMÂNESC – UN ASPECT AL ORALITĂȚII SUBSTANDARD

Viorica MOLEA

Un aspect al oralității substandard este elementul verbal regional, care presupune acea parte a limbajului, utilizată în diverse teritorii, cu un specific propriu, marcat de pregnanță, dar și de note semantice unice, deosebitoare, altfel spus, este vorba de graiurile teritoriale ale limbii române.

Se cunoaște faptul că, la origine, toate limbile au fost niște dialecte, niște graiuri teritoriale care circulau doar în forma orală și care constituiau limba comună a vorbitorilor unei etnii. E. Coșeriu relatează în legătură cu acest fapt: „Într-adevăr, limba comună nu este la originea sa decât un dialect ca și celelalte, al unei regiuni sau al unui oraș, însă care, din motive politice, istorice și culturale (literare) a ajuns să fie limbă națională sau să se folosească, pe întreg teritoriul luat în considerare, ca limbă supradialectală, alături de graiurile locale” [2, p.38]. Același lucru îl afirma și Iorgu Iordan, susținând că „în procesul formării națiunilor, unele dialecte pot constitui baza limbilor naționale și pot să se dezvolte în limbi naționale independente” [4, p.15].

Este important să precizăm că termenul „dialect” este considerat sinonim cu conceptul „regional”, ambele apărând în terminologia actuală de specialitate. Totodată, diverși cercetători fac și o distincție între aceste două noțiuni, relevând că „dialect” presupune referirea la diferențe majore în cadrul unei limbi naționale, astfel încât se poate vorbi despre mai multe „limbi” în interiorul unei limbi istorice, pe când „regionalism” – aspecte diferențiatoare minore, care fac inteligibilă comunicarea dintre diverși subiecți, vorbitori ai unei limbi.

Există numeroase definiții, opinii referitoare la conceptul de regionalism, care, în linii mari, se suprapun sau prezintă aspecte asemănătoare. Una dintre acestea, foarte detaliată, cu multe elemente explicative, îi aparține strălucitului savant I. Iordan, care denumea elementele regionale în câteva moduri: „…„dialect” (sau grai) însemnează *vorbirea unei provincii sau a unei regiuni,* „aspectul local sau teritorial al unei limbi” [4, p. 88]. Ion Gheție menționează că „oricum le-am numi (dialecte sau graiuri), problema rămâne aceeași și, pentru a desființa orice echivoc, s-ar putea apela la termenul de *variantă regională a limbii literare* (subl. noastră) [3, p.23]. M. Vulpe definește astfel aspectul dialectal (regional): „Toate fenomenele lingvistice a căror arie de răspândire este mai restrânsă decât aceea a limbii căreia i se subordonează pot fi considerate *fenomene dialectale*. Definirea ca dialectal (regional) a unui fapt de limbă, consideră cercetătoarea, nu depinde de întindere absolută a ariei lui de răspândire, ci numai de situația r e l a t i v ă a acesteia în raport cu limba comună” [6, p. 63]. Dumitru Irimia stabilește mai

multe trăsături ale regionalismelor, descriindu-le în lucrarea *Dialectologie şi limbă literară. Regional – literar în textul artistic*, evidențiind faptul că „prima trăsătură distinctivă a regionalismului, prin însăşi natura sa, dar natura sa imediată (în interiorul raportului limbă națională – limbă literară), este apartenența la o zonă restrânsă teritorial a manifestării limbii naționale" [5].

În altă ordine de idei, majoritatea cercetătorilor atribuie elementului regional calitatea de „popular", „element popular", în opoziție cu „literar". Regionalismele au asemănări cu elementele populare, familiare ale limbajului, diferența constând în aria de folosire a acestora. Cuvintele populare sunt răspândite pe întreg teritoriul de utilizare a unei limbi, pe când regionalismele se întâlnesc doar pe axe teritoriale determinate, mai mari sau mai mici, cu o minimă influență asupra limbii literare. „Deosebirea dintre dialectal şi popular se referă la aria de răspândire a faptelor lingvistice respective ([– General] vs [+ General])", susține R. Colciar [1]. Magdalena Vulpe vine cu soluții în acest sens pentru a concentra în câțiva termeni conceptul de elemente lingvistice în opoziție cu limba literară, dar şi pentru a nu opune între ele aspecte de acelaşi tip: „Propunem pentru faptele de limbă generale ca răspândire geografică, dar neconforme normelor limbii literare, denumirea de *elemente populare*. În cadrul stratificării sociale a limbii, ele se opun elementelor literare. În felul acesta, elementelor populare nu poate fi opus direct elementul regional: opoziția funcționează numai la un nivel superior, şi anume între categoriile – mai generale – ale faptelor de limbă limitate şi nelimitate din punct de vedere geografic [6, p. 62-63]. Magdalena Vulpe mai precizează un aspect diferențiator al acestor două categorii înrudite, şi anume că, „în timp ce elementele regionale viețuiesc, de obicei, într-un singur grai, faptele de limbă populară sunt cunoscute în toate graiurile unei limbi sau în marea lor majoritate" [6, p. 72-73]. Aşadar, limbajul regional este o categorie aparte, importantă a oralității, dar şi o subcategorie a limbajului popular, subsumat, la rândul său, aceluiaşi limbaj oral.

În pofida caracterului său substandard, neliterar, limbajul regional este pe deplin valorificat în diverse texte literare, cum ar fi, în primul rând, textul artistic, dar şi în textele publicistice de factură artistică (mai puțin, ce-i drept), cele de opinie, în care se întrevede o poziție, o atitudine accentuată a autorului. În textul publicistic, inserția elementelor regionale este sporadică, reflectând nu atât aspecte ce țin de arii lingvistice sau caracterizând personaje originare din anumite locuri istorice, pentru a fi caracterizate, ca în operele artistice, bunăoară, cât, mai curând, atitudini subiective accentuate, având funcție referențial-expresivă. De exemplu, în textul: *Mulți dintre cei care au frământat* ***glodurile*** *satelor pentru victoria în alegeri a* ***„stejărelului****" n-au încăput în listele celor avansați în structurile noii puteri, primii în aceste liste apărând foştii activişti ai nemuritorului partid leninist* (C.Tănase PCRM,

„măseaua stricată” a R. Moldova, timpul.md, 20.03.13), cuvântul „glodurile”, fiind un regionalism moldovenesc, a fost utilizat intenționat de către autor pentru a-și exprima disprețul și indignarea față de un anume personaj politic.

Astăzi, dacă vorbim de limbaj regional, constatăm că acest compartiment sau registru stilistic al limbajului oral devine un obiect de studiu mai mult cu caracter istoric sau stilistic, deoarece conturul acestuia se estompează treptat în virtutea evoluțiilor tot mai rapide și mai importante în toate sferele vieții umane, inclusiv în cea lingvistică. Este elocventă, în acest context, afirmația lui Ion Gheție, care anticipa astfel de procese: „Din momentul constituirii limbii literare, declară savantul, evoluția divergentă a graiurilor tinde să se încetinească și ele suportă o influență din ce în ce mai puternică a normei unice supradialectale. Punctul final, deocamdată îndepărtat, al acestui proces este desființarea dialectelor” [3, p. 25].

Referințe:

1. COLCIAR, Rozalia. *Textul dialectal din perspectivă pragmatică*. http://www.upm.ro/facultati_departamente/stiinte_litere/conferinte/situl_integrare_europeana/Lucrari2/Rozalia%20Colciar.pdf
2. COȘERIU, Eugen. *Introducere în lingvistică*. Cluj: Echinocțiu, 1995.
3. GHEȚIE, Ion. *Istoria limbii române literare*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1978.
4. IORDAN, Iorgu. *Limba română contemporană*. București: Editura Ministerului Învățământului, 1956.
5. IRIMIA, D. *Dialectologie şi limbă literară. Regional – literar în textul artistic*. http://www.alil.ro/wp-content/uploads/2012/08/DIALECTOLOGIE-%C5%9EI-LIMB%C4%82-LITERAR%C4%82.pdf
6. VULPE, Magdalena. *Opera lingvistică. Dialectal, popular, vorbit*. Vol. I. Cluj-Napoca: Clusium, 2004.